

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО РАЙОНУВАННЯ ПРИРОДНО-СУСПІЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Поглиблюючи процеси соціально-економічних перетворень на Україні, радикальні економічні реформи потребують комплексного розвитку регіонів на основі раціонального використання місцевих, природних, економічних, трудових ресурсів. При цьому «екологізація» суспільної життєдіяльності, посилення взаємодії в системі «суспільство-природа», інтенсифікація процесів природокористування висувають перед географічною наукою важливе соціальне замовлення-розробку та наукове обґрунтування регіональної концепції суспільно-екологічного розвитку території на основі багатоаспектного аналізу об'єктивно існуючих еколого- економічних систем (ЕЕС).

Методологічною основою дослідження є наукові розробки в галузі економіко-географічного районування, екологізації і економізації наукових знань, пов'язаних з дослідженням проблем взаємодії суспільства і природи, визнання коеволюції людини і біосфери, обґрунтовані М.М.Баранським, В.І.Вернадським, М.М.Колосовським, В.Б.Сочавою, Ю.Г.Саушкіним. Використовувались роботи географів В.О.Анучина, Д.Л.Арманда, В.І.Блануци, І.Я. Блехцина, А.П. Голікова, Ф.Д. Заставного, М.Г. Ігнатенка, О.М. Маринича, М.М.Паламарчука, Г.О.Приваловської, В.П.Руденка, Т.Г.Рунової, В.М.Степанова, О.Г.Топчієва, О.І.Шаблія, Г.І.Швебса, П.Г.Шищенка.

Мета дослідження полягає в подальшій розробці концептуальних основ еколого-економічного підходу до районування природно- суспільної взаємодії на прикладі Запорізької області, в основі якого лежить рангування внутрішньо регіональної організації еколого- економічних процесів, що відображають динаміку впливу антропогенної діяльності на природу. Досягнення цієї мети спиралося на розв'язання комплексу теоретичних і практичних завдань:

- визначення методологічних і методичних підходів еколого-

економічного районування території обласного рівня;

- складання комплексної функціонально-генетичної характеристики еколого-економічних структур регіону;

- еколого-економічне районування Запорізької області і побудова картографічної моделі регіональної екологічної ситуації;

- обґрунтування основних проблем і шляхів раціонального природокористування в еколого-економічних районах Запорізької області на перспективу.

Найбільш конструктивним засобом вирішення поставлених задач представляється еколого-економічне районування території. Як універсальний метод географічного пізнання, воно враховує весь комплекс факторів, обумовлюючих просторову диференціацію еколого-економічних процесів і відповідальних їм природно- господарських систем.

Теоретико-методологічне обґрунтування концепції еколого-економічного районування, поглиблення методики його здійснення, визначення еколого-економічних районів в структурі природно-господарських регіонів слугує базою впровадження природоохоронних потреб в практику планування і проектування регіонального розвитку.

Еколого-економічне районування і облік природоохоронних перетворень до організації території являються особливо актуальними для регіонів з загостреною еколого-економічною ситуацією. Вони дозволяють визначити найбільш важливі задачі оптимізації навколишнього середовища в регіоні, зосередити зусилля органів місцевого самоврядування в здійсненні еколого-економічних заходів.

Найважливіша проблема сучасного періоду розвитку еколого-економічної системи (ЕЕС) полягає в тому, що виробнича діяльність не тільки використовує ресурси біосфери, але й змінює природні умови, в яких склалась екологічна рівновага біоценозів і гомеостазис живих організмів.

Процеси, які відбуваються в природному середовищі, відрізняються великим взаємозв'язком, глобальністю масштабів і наявністю

багаточисельних наслідків, захоплюючи всі компоненти ЕЕС.

Функціонування ЕЕС супроводжується зміною стану її елементів, які являються індикатором положення в системі. Пізнання процесу формування еколого-економічних систем і закріплення його в поняттях відбувається, коли людська діяльність погіршує економічні характеристики природних елементів, які тривалий час залишаються стабільними.

В основі цього процесу полягають екологічні порушення в біосфері. Екологічне порушення – це зміна природних характеристик будь-якого одиночного елементу біоценотичної підсистеми ЕЕС за межі області допустимих концентрацій для даної екосистеми, викликане безпосередньо антропогенним впливом на цей елемент (забруднення повітря техногенними викидами в атмосферу; надмірне вирубування лісу, зменшення виду внаслідок нерегульованого полювання тощо). Погіршення характеристики одного елементу призводить до погіршення інших запасів, які належать до екосистеми.

Погіршення економіко-географічних характеристик природних елементів потребує додаткових потоків праці і матеріальних запасів на компенсацію цього погіршення і його наслідків, і понижує кількість і якість вживаних населенням економічних і природних благ та створює еколого - лімітуючі фактори господарського розвитку.

Конкретизація основ еколого-економічного підходу до районування природно-господарської взаємодії на прикладі Запорізької області сприяє обґрунтуванню таких форм внутрішньо - регіональної організації еколого-економічних процесів, при яких зводиться до мінімуму руйнівна взаємодія антропогенної діяльності на природу.

Такий підхід дозволяє установити зв'язок «вплив-наслідки» та визначити критерії (нормативи гостроти) наслідків, ступінь відповідності варіантів територіальної організації господарства потребам екології.

Список літератури:

1. Маринич А.М., Пашенко В.М. Физико-географическое и природно- хозяйственное районирование территории Украинской ССР. // Теоретические и методические исследования. – К.: Наукова думка.1990. – С.92-97.
2. Степанов В.Н. Экология – наука о гармонизации экономики и экологии. // Эконология: истоки, проблемы и перспективы. Сб. научн. тр. АН Украины. Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований. Одесса. 1995. – С. 9-16.
3. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Одеса, «Астропринт». 2009. – 540 с.